

REPUBLIKA E SHQIPËRISË

MINISTRIA E ARSIMIT
SPORTIT DHE RINISË

INSTITUTI I ZHVILLIMIT TË ARSIMIT

PROGRAM ORIENTUES PËR MATURËN SHTETËRORE

(Provim me zgjedhje)

LËNDA:

PSIKOLOGJI

Koordinator: Astrit Dautaj

Viti shkollor 2017-2018

1. UDHËZIME PËR ZBATIMIN E PROGRAMIT

Programi orientues për lëndën me zgjedhje “Psikologji”, përfshin konceptet më të rëndësishme të lëndës, si dhe njohuritë dhe shprehjet themelore që synohen në këtë lëndë. Ky program është bazuar në programin ekzistues të lëndës “Psikologjia”, të zhvilluar në klasën e 11-të të shkollave të mesme.

Programi orientues për provimin me zgjedhje të lëndës “Psikologji”, i vlefshëm për provimet me zgjedhje në kuadrin e Maturës Shtetërore për vitin shkollor 2017 - 2018, përbën një dokument të vlefshëm për shkollën e mesme, për nxënësit e interesuar dhe specialistët e përfshirë në procesin e konsultimit ose të vlerësimit për provimet e Maturës Shtetërore.

Programi orienton **nxënësit** për përvetësimin e materialeve kyçe mësimore, njohuritë, konceptet dhe shprehjet kryesore që duhet të zotërojnë për të përballuar me sukses provimin e lëndës “Psikologjia”, si lëndë me zgjedhje në Maturën Shtetërore.

Programi përmban informacionin e nevojshëm orientues për **mësuesit** e lëndës “Psikologji” të shkollës së mesme, që do të përgatisin maurantët për provimin e kësaj lënde me zgjedhje në Maturën Shtetërore.

Programi përbën një dokument zyrtar që duhet zbatuar me korrektesë nga **specialistët e vlerësimit**, të përfshirë në hartimin e bankës së pyetjeve dhe tezës së provimit të lëndës “Psikologji”, si lëndë me zgjedhje për Maturën Shtetërore.

Ky program duhet shqyrtuar me kujdes nga secili prej grupeve të interesuara.

Kujdes i veçantë duhet bërë nga specialistët e përfshirë në hartimin e bankës së pyetjeve dhe të tezës së provimit të lëndës “Psikologjia” të cilët **nuk duhet të përfshijnë për vlerësim çështje mësimore që nuk janë parashikuar në këtë program**. Banka e pyetjeve dhe teza e provimit të përmbajnë njohuri dhe koncepte të parashikuara në programin lëndor dhe të trajtuara në tekstet e mësimorë.

Mësuesit që do të përgatitin nxënësit për provimin e lëndës “Psikologjia” t’i aftësojnë nxënësit jo vetëm për çështjet mësimore, njohuritë, konceptet dhe shprehjet e përcaktuara në këtë program, por të trajtojnë me ta edhe çështje që nuk trajtohen në tekstin e përzgjedhur, por që përmbajnë informacion të rëndësishëm dhe ndihmojnë nxënësit për të përvetësuar më mirë materialin e zgjedhur për provim.

Përgatitja e nxënësve për provimin e lëndës “Psikologjia” të bëhet në mënyrë të vazhdueshme, që nxënësit të sigurojnë cilësinë e nxënies së çështjeve mësimore, të koncepteve kyçe dhe të aftësive intelektuale të përcaktuara në program.

Kujdes!

Në rastet kur njëri prej teksteve alternative nuk trajton një objektiv të caktuar të programit, atëherë **mësuesi** i lëndës, **që ka përzgjedhur këtë tekst, ka detyrën të plotësojë informacionin e domosdoshëm për realizimin e objektivit të paralizuar. Nuk është detyrë e nxënësit të sigurojë tekste të tjera për të realizuar objektivat e munguar.**

1.1 UDHËZIM I VEÇANTË

Testi në provimin me zgjedhje të maturës shtetërore në lëndën “Psikologji”, do të ndërtohet në bazë të kërkesave dhe objektivave të programit të lëndës “Psikologji”.

Testi **synon të vlerësojë atë çfarë di dhe është i aftë të bëjë nxënësi në fund të shkollës së mesme në lëndën e psikologjisë**, duke u bazuar në kërkesat e programit dhe në mundësitë që ofrojnë tekstet.

Kjo do të thotë se:

Maturanti testohet për të vlerësuar shkallën e përvetësimit prej tij të njohurive, të ideve dhe të koncepteve bazë të lëndës. Programi në vijim përmban pikërisht fushat, temat, çështjet dhe konceptet kryesore të përzgjedhura për t’u testuar në këtë provim.

Maturanti testohet për aftësitë intelektuale të vëzhgueshme dhe të matshme, të synuara nga programi dhe të zhvilluara gjatë në lëndën e qytetarisë në shkollë, të tilla si:

- Aftësia për të identifikuar dhe për të përshkruar (nivel i ulët i aftësive intelektuale).
- Aftësia për të shpjeguar dhe për të analizuar (nivel mesatar i aftësive intelektuale).
- Aftësia për të vlerësuar, për të marrë dhe për të mbrojtur qëndrime të caktuara (nivel i lartë i aftësive intelektuale).

Aftësia për të identifikuar dhe për të përshkruar

Të identifikosh do të thotë të zbulosh kuptimin e gjërave të prekshme ose jo të prekshme (p.sh., koncepte, të tilla si: trashëgimia, personaliteti etj.). Të identifikosh diçka, do të thotë ta dallosh atë nga diçka tjetër, ta klasifikosh ose ta gruposh sipas ngjashmërisë etj.

Të përshkruash do të thotë të dallosh, me shkrim ose me gojë, karakteristikat kryesore të një sendi ose dukurie. Këto mund të jenë sende konkrete, por mund të jenë edhe procese etj. Për shembull, nxënësi të jetë i aftë të përshkruajë karakteristikat dhe teoritë e gjumit, të ëndrrave dhe të hipnozës.

Aftësia për të shpjeguar dhe për të analizuar

Të **shpjegosh** do të thotë të identifikosh, të përshkruash, të qartësosh ose të interpretosh diçka, p.sh.: shkaqet e ngjarjeve, bashkëveprimin e trashëgimisë me mjedisin në lidhje me sjelljen, arsyet për ndërmarrjen e veprimeve ose qëndrimeve të caktuara.

Të **analizosh** do të thotë të ndash diçka në pjesët e saj përbërëse për të qartësuar kuptimin ose rëndësinë e saj, për shembull, të analizosh rolin e biologjisë dhe të të nxënit në motivacionin dhe emocionet etj.

Aftësia për të vlerësuar, për të marrë dhe për të mbrojtur qëndrime të caktuara

Të vlerësosh do të thotë të përdorësh kritere ose standarde për të gjykuar, p.sh., për anët e forta ose të dobëta të qëndrimeve që lidhen me çështje të caktuara, synime, mjete etj. Pë shembull, nxënësi të vlerësojë rolin e psikologut dhe të psikiatrit.

Të marrësh një qëndrim të caktuar do të thotë të përdorësh kritere ose standarde për të arritur në një qëndrim që individi e zgjedh nga një numër i caktuar qëndrimesh ose në një qëndrim të ri.

Të mbrosh një qëndrim të caktuar do të thotë të përdorësh argumente dhe fakte që mbështetin atë qëndrim, ose të kundërshtosh një qëndrim të caktuar, duke marrë parasysh edhe argumentet që i kundërvihen qëndrimit tënd.

Model i shpërndarjes së pikëve që rrjedhin nga pyetje të niveleve të ndryshme në test

Nivelet e aftësive intelektuale		
Niveli i ulët	Niveli mesatar	Niveli lartë
Aftësia për të identifikuar dhe për të përshkruar...	Aftësia për të shpjeguar dhe për të analizuar...	Aftësia për të vlerësuar, për të marrë dhe për të mbrojtur një qëndrim të caktuar...
40%	40%	20%

Shembuj rezultatesh komplekse të nxëni, që mund të maten/vlerësohen:

-) me anë të testeve që varen nga një kontekst i caktuar, të cilët nxënësi, pasi i lexon ose i analizon në një material të caktuar informativ, i plotëson me një ose me më shumë detyra;
-) me anë të testeve me përgjigje të kufizuara;
-) me anë të testeve me përgjigje të zgjeruara.

Rezultate të nxëni, që mund të vlerësohen me anë të testeve që varen nga një kontekst i caktuar, janë, për shembull, aftësitë:

-) për të dalluar lidhjet shkak-pasojë;
-) për të dalluar zbatimin e parimeve;
-) për të dalluar argumentet që kanë lidhje me çështjen;
-) për të dalluar hipoteza të arsyeshme;
-) për të dalluar përfundime të vlefshme etj.

Rezultate të nxëni, që mund të vlerësohen me anë të eseve me përgjigje të kufizuara, janë, për shembull, aftësitë:

-) për të shpjeguar lidhjet shkak-pasojë;
-) për të përshkruar zbatimin e parimeve;
-) për të paraqitur argumente të vlefshme;
-) për të formuluar hipoteza të arsyeshme;
-) për të formuluar përfundime të vlefshme.

Rezultate të nxëni, që mund të vlerësohen me anë të eseve me përgjigje të zgjeruara, janë, për shembull, aftësitë:

-) për të prodhuar, për të organizuar dhe për të shprehur ide;
-) për të lidhur të nxënit në fusha të ndryshme të dijes;
-) për të krijuar modele origjinale;
-) për të vlerësuar ide të vlefshme.

2. LINJAT E PROGRAMIT

2.1 Studimi i psikologjisë

Në këtë linjë, nxënësit njihen me fushën e psikologjisë dhe me zhvillimin që ajo ka pësuar; me çfarë merret psikologjia dhe këndvështrimet me të cilat ajo i sheh fenomenet psikologjike; me degëzimet e psikologjisë dhe me mënyrën se si studiuesit e psikologjisë e pasurojnë diturinë psikologjike.

2.2 Biopsikologjia

Në këtë linjë, nxënësit njihen me bazat biologjike të sjelljes njerëzore dhe me themelin kimik të saj; me mënyrën se si ne vihemë e mbahemi në kontakt me botën në të cilën jetojmë; me ndërtimin e aparatit që na ndihmon të kuptojmë botën; me rrugët që ndjekin sinjalet që prej organeve të shqisave e deri në tru; me shqisat e të parit, dëgjuarit, shijuarit, nuhatjes; me perceptimin përkatës dhe me faktorë ndërmjetës në procesin e perceptimit; me konceptet dhe teoritë mbi motivacionin; me motivet për të ngrënë, për të pirë e për të arritur sukses; me marrëdhëniet dhe hierarkinë e motiveve; me natyrën e emocioneve dhe teoritë që i shpjegojnë ato; me mënyrat e shprehjes së emocioneve; me stresin, stresorët dhe reagimin ndaj tyre; me sistemin imunitar dhe sëmundjet; me marrëdhëniet midis modeleve sjellore dhe sëmundjeve të caktuara; me mbrojtjen nga stresi dhe adoptimin e besimeve dhe të sjelljeve të shëndetshme.

Zhvillimi

Në këtë linjë, nxënësit njihen me ndikimin e faktorëve gjenetikë në zhvillim; me zhvillimin prenatal; me zhvillimin mendor, emocional, social gjatë foshnjërisë dhe fëmijërisë, me

zhvillimin gjatë adoleshencës; me zhvillimin në moshën e rritur; me biologjinë e motivit seksual; me faktorët socialë e kulturorë që ndikojnë te seksualiteti; me çrregullimet seksuale; me qëndrimet e shëndetshme seksuale; me shkollat kryesore të shpjegimit të personalitetit: psikodinamike, kognitive, fenomenologjike dhe karakterologjike; me vlerësimin e personalitetit.

Njohja

Në këtë linjë, nxënësit njihen me kuptimin mbi vetëdijen; me gjumin dhe ëndrrat; me hipnozën dhe gjendjet që krijohen prej drogave psikoaktive; me modelet klasike të të mësuarit: me nxënien e sinjaleve dhe të shoqërimeve (kushtëzimi klasik i Pavllorit) dhe me të nxënit e pasojave të sjelljes (kushtëzimi veprues i Skinnerit); me të nxënit duke imituar, duke bërë, duke kuptuar.

Të gjitha këto shihen të lidhura me sjelljen e nxënësve në kontekstin e tyre. Përgjatë kësaj linje, nxënësit marrin informacion për natyrën e kujtesës e për mënyrën se si regjistrojmë informacion të ri; për faktorët me ndikim në punën e kujtesës; për mënyrat me të cilat mund të përmirësojmë vëllimin dhe cilësinë e kujtesës sonë dhe të administrojmë harresën; për bazat biologjike të kujtesës etj. Gjithashtu, nxënësit njihen me kuptimin e inteligjencës dhe teoritë mbi të; me funksionet bazë të të menduarit; me përfaqësimet mendore dhe me strategjitë e të menduarit; me testimin e inteligjencës; me situatën problemore dhe me marrjen e vendimeve.

2.5 Variacionet mes individëve e grupeve

Në këtë linjë, nxënësit njihen me kuptimin mbi sjelljen jonormale; me shpjegimin dhe klasifikimin e sjelljes jonormale, me trajtimin e saj; me fenomenet psikologjike që aktivizohen prej të qenit në shoqëri, posaçërisht me perceptimin social, qëndrimet, paragjykimet, tërheqjen reciproke, bindjen, agresivitetin, altruizmin dhe proceset grupore. Fokusi i kësaj linje është sjellja e nxënësve në kontekstet e tyre tipike dhe mundësitë për të përmirësuar këtë sjellje, duke zhvilluar tolerancë dhe mirëkuptim.

OBJEKTIVAT E PROGRAMIT SIPAS LINJAVE PËRKATËSE

Linja 1: Studimi i psikologjisë

Linjat	Objektivat
Linja 1: Studimi i psikologjisë	<p>Në fund të kësaj njësie mësimore nxënës/i-ja:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ të dallojë këndvshtrimet e sotme të psikologëve për kuptimin e sjelljes dhe të proceseve mendore; ▪ të përshkruajë nënfushat kryesore të psikologjisë; ▪ të tregojë veçorinë e psikologjisë në studimin e sjelljes dhe të proceseve

	<p>mendore;</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ të përshkruajë zhvillimin e psikologjisë si një shkencë empirike; ▪ të vlerësojë rëndësinë e funksionimit psikologjik në jetë; ▪ të shpjegojë rëndësinë e mirëqenies shpirtërore dhe të kujdesit që i duhet kushtuar kësaj.
--	---

Linja 2: Biopsikologjia

Linjat	Objektivat
Linja 2: Biopsikologjia	<p>Në fund të kësaj njësie mësimore nxënës/i-ja:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ të përshkruajë strukturën dhe funksionim e neuronit; ▪ të përshkruajë organizimin e sistemit nervor; ▪ të përshkruajë teknologjitë dhe metodat klinike të studimit të trurit; ▪ të përshkruajë strukturën dhe funksionimin e sistemit endokrin; ▪ të shpjegojë bashkëveprimin e trashëgimisë me mjedisin në lidhje me sjelljen; ▪ të shpjegojë perceptimin dhe bashkëveprimin e personit me mjedisin; ▪ të analizojë rolin e biologjisë dhe të të nxënit në motivacionin dhe emocionet; ▪ të përshkruajë teoritë kryesore për motivacionin; ▪ të analizojë aspektet fiziologjike, afektive, kognitive dhe sjellore të emocioneve; ▪ të shpjegojë reagimet fiziologjike dhe psikologjike ndaj stresorëve; ▪ të vlerësojë rëndësinë e kujdesit për funksionimin mendor; ▪ të vlerësojë veprime për përmirësimin e shëndetit mendor; ▪ të vlerësojë nevojën për përmirësimin e funksionimit mendor; ▪ të hartojë plane për përballimin e stresit personal.

LINJA 3: Zhvillimi

Linjat	Objektivat
--------	------------

Linja 3: Zhvillimi	<p>Në fund të kësaj njësie mësimore nxënës/i-ja:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ të përshkruajë zhvillimin si proces jetësor; ▪ të tregojë teknikat për grumbullimin e të dhënave për zhvillimin njerëzor; ▪ të përshkruajë teoritë për zhvillimin njerëzor ▪ të diskutojë për temat më të mëdha lidhur me zhvillimin: rolin e mjedisit e trashëgimisë, vazhdimësinë/ ndërprerjes së zhvillimit, qëndrueshmërinë/paqëndrueshmërinë e zhvillimit, zhvillimin në periudha kritike. ▪ të shpjegojë thelbin e teorive për kuptimin e personalitetit; ▪ të përshkruajë mjetet në përdorim për vlerësimin e personalitetit; ▪ të vlerësojë periudhën personale të zhvillimit dhe rëndësinë që ka ajo për jetën; ▪ të marrë vendime të mirëinformuara në lidhje me krizat e moshës së vet; ▪ të zhvillojë sjellje të shëndetshme në lidhje me substanca të ndryshme, seksin, ushqimin; ▪ të ndërtojë plane për zhvillimin e personalitetit individual.
-------------------------------	--

LINJA 4: Njohja

Linjat	Objektivat
Linja 4: Njohja	<p>Në fund të kësaj njësie mësimore nxënës/i-ja:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ të përshkruajë kuptimin dhe parimet e të nxënit; ▪ të rendisë pjesët përbërëse të të mësuarit kognitiv; ▪ të flasë për rolin e biologjisë dhe të kulturës në procesin e të nxënit; ▪ të përshkruajë mënyrën si bëhet regjistrimi dhe përdorimi i informacionit të kujtesës; ▪ të përshkruajë sistemet e kujtesës afatshkurtër e afatgjatë\ ▪ të analizojë metodat e përmirësimit të kujtesës; ▪ të shpjegojë strategjitë dhe pengesat për zgjidhjen e problemeve dhe marrjen e vendimeve ▪ të rendisë tiparet strukturore të gjuhës; ▪ të përshkruajë teoritë dhe stadet e zhvillimit të gjuhës;

	<ul style="list-style-type: none"> ▪ të shpjegojë lidhjet ndërmjet të menduarit dhe gjuhës; ▪ të përshkruajë natyrën e ndërgjegjes; ▪ të përshkruajë karakteristikat dhe teoritë e gjumit, të ëndrrave dhe të hipnozës ▪ të përshkruajë drogat psiko-aktive dhe rolin e tyre në psikikë ▪ të tregojë pse dhe si maten veçoritë individuale; ▪ të analizojë marrëdhëniet ndërmjet trashëgimisë dhe mjedisit në ndryshimet individuale; ▪ të përshkruajë natyrën e inteligjencës dhe si testohet ajo; ▪ të zhvillojë plane individuale për përmirësimin e kujtesës dhe të të menduarit; ▪ të zgjidhë probleme mbi bazën e njohurive të fituara.
--	--

LINJA 5: Variacionet mes individëve e grupeve

Linjat	Objektivat
Linja 5: Variacionet mes individëve e grupeve	<p>Në fund të kësaj njësie mësimore nxënës/i-ja:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ të përshkruajë karakteristikat dhe origjinën e sjelljes anormale; ▪ të rendisë metodat e përdorura për studimin e sjelljes anormale; ▪ të shpjegojë kategoritë kryesore të sjelljes anormale; ▪ të përshkruajë metodat më të shquara për trajtimin e sjelljes anormale; ▪ të tregojë kush i trajton çrregullimet e sjelljes; ▪ të shprehë mendimin e tij për aspektet etike të trajtimit të sjelljes së çrregulluar; ▪ të mbajë qëndrimin e tij për gjykimin social dhe qëndrimet shoqërore; ▪ të përshkruajë kategoritë shoqërore dhe kulturore; ▪ të analizojë ndikimin shoqëror dhe marrëdhëniet shoqërore; ▪ të dallojë sjellje të shëndetshme mendore; ▪ të vlerësojë shëndetin mendor; ▪ të zhvillojë sjellje jostigmatizuese ndaj personave me shqetësime mendore; ▪ të vlerësojë rolin e psikologut dhe të psikiatrit; ▪ të dallojë qëndrimet tolerante, jotolerante, paragjyquese e

	joparagjykuese në jetën personale.
--	------------------------------------

PESHA SIPAS LINJAVE

Nr.	Linja	Pesha (në përqindje)
1	Studimi i psikologjisë	10%
2	Biopsikologjia	31%
3	Zhvillimi	21%
4	Njohja	21%
5	Variacionet mes individëve dhe grupeve	17%
Totali:		100%